

Rafał Wróblewski

Kossakowie - trzy pokolenia malarzy : słowo o wystawie od jej autora

---

Niepodległość i Pamięć 18/3-4 (35-36), 203-207

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z łańcuckich zbiorów był obraz Wojciecha *Potoccy grający w polo*. Pod koniec listopada 2010 r. sala ta została wzbogacona o obraz zatytułowany *Portret konny gen. Maxima Weyganda*. Dzieło to w pełni uwydatnia wyjątkowy talent Wojciecha Kossaka, polegający na mistrzowskim oddaniu cech portretowanej postaci. Ta bardzo dużych rozmiarów praca pokazuje francuskiego generała, sportretowanego na tle polskiego pejzażu z polskimi ułanami w tle. Obraz pochodzący z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, ze względu na wcześniejszą prezentację w ramach wystawy dotyczącej wojny roku 1920, dotarł do Opinogóry z opóźnieniem.

W drugiej sali pokazaliśmy także dwa obrazy olejne Juliusza Kossaka pochodzące ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie: *Portret jeźdźca w rogatywce* oraz *Jeździec polski (wg. Rembrandta)*. Należy w tym miejscu przypomnieć, że Juliusz Kossak kojarzony był przede wszystkim z akwarelą, w której się specjalizował. Przez swoich odbiorców i entuzjastów uznawany był za mistrza malarstwa ilustracyjnego. Jego prace w technice olejnej są nieliczne i bardzo trudne do wypożyczenia, znajdują się one w większości na ekspozycjach stałych polskich muzeów. Tym bardziej byliśmy zadowoleni i dumni z możliwości prezentacji tych obrazów w Opinogórze.

Akwarele autorstwa nestora rodu Kossaków znalazły się również w tej sali. Były to *Michał Czaykowski – Sadyk Pasza* z Muzeum Narodowego w Warszawie, *Cztery lby końskie* z Muzeum Zamku w Łańcucie, a także *Krasiński na wyścigach* będący własnością Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Tematyka orientalna reprezentowana była również poprzez obraz olejny autorstwa Jerzego Kossaka *Farys*, pochodzący ze zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku. Świat Bliskiego Wschodu, bardzo często pojawiający się w malarstwie Kossaków, zawsze był im bliski ze względu na obecną w tej kulturze miłość do koni.

Wystrój sali, w której prezentowane były wymienione obrazy wzbogacony został o fotografie zrobione w pracowni Wojciecha Kossaka, na ostatnim piętrze w warszawskim Hotelu Bristol oraz w jego domu w Krakowie. Odnajdziemy na nich samego malarza jak i jego najbliższą rodzinę. Wojciech Kossak znany był nie tylko jako malarz, ale również jako autor pamiętników. W przeszklonej gablocie pokazaliśmy różne wydania jego wspomnień spisanych w przełomowych momentach życia. Dzięki uprzejmości Pana dr Andrzeja Nieuważnego mieliśmy możliwość zaprezentowania pierwszej edycji tych wspomnień. Wydanie to jest wyjątkowe, posiada bowiem wiele kolorowych ilustracji stworzonych specjalnie przez samego autora.

W łączniku między salami drugą i trzecią wyeksponowaliśmy *Pieśń Legionów*, będącą ilustrowaną wersją naszego hymnu narodowego, autorstwa Juliusza Kossaka. Na przeciwległej ścianie natomiast pokazaliśmy *Szkic do panoramy bitwy pod Somosierrą* autorstwa Wojciecha Kossaka i Michała Wywiórskiego. Prace te wprowadzały zwiedzających w tematykę, która była prezentowana w dwóch kolejnych salach ekspozycyjnych. Był to okres wojen napoleońskich oraz historia i barwa polskiego munduru na przestrzeni wieków.

Trzecią salę wypełniały obrazy o tematyce napoleońskiej oraz pamiątki bezpośrednio do tego okresu się odwołujące, a będące własnością Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Wyeksponowane tutaj obrazy Wojciecha oraz Jerzego Kossaków przede wszystkim nawiązywały do okresu wyprawy na Moskwę w roku 1812. Dzięki uprzejmości Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, mieliśmy możliwość pokazania fragmentu legendarnej *Panoramy Berezyny* autorstwa Wojciecha Kossaka i Juliana Fałata. Pocięte na mniejsze fragmenty płótno wystawiane jest w wielu muzeach na terenie Polski i całego świata.

Kolejnym obrazem przedstawiającym wydarzenia z roku 1812 było, chyba najbardziej znane dzieło Jerzego Kossaka, *Odwrot Napoleona spod Moskwy*. Jest to wielokrotnie przez autora powtarzany motyw opuszczenia terytorium Rosji przez niedobitki Wielkiej Armii. Na naszej wystawie mieliśmy możliwość podziwiania go w trzech zupełnie różnych wersjach, dwa obrazy olejne pochodziły ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie oraz Muzeum Wojska w Białymstoku, natomiast najmniejsza, pocztówkowa wersja, była własnością prywatną.

Do Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie należał również obraz Wojciecha Kossaka zatytułowany *Bitwa pod Montmirail w 1814 r.* Na ekspozycji znajdował się jeden z najbardziej znanych i bardzo często reprodukowanych obrazów Wojciecha, pochodzący ze zbiorów Muzeum Sztuki w Łodzi, *Ranny kirasjer i dziewczyna* oraz równie popularny tego samego autora *Szwolężer w wąwozie Somosierry*. W sali prezentowaliśmy także inne obrazy Wojciecha: *Huzar francuski przy padłym koniu*, *Szwolężer na podjeździe* i *Przejście przez Niemen*. Dzieła te pochodziły z Muzeum Narodowego w Warszawie.

Dodatkowo, wystawę w tej sali urozmaiciliśmy o ekspozycje odwołujące się do postaci Napoleona Bonaparte. Prezentowana była jego osobista teczka na meldunki, ofiarowana mu przez cesarżową Józefinę oraz figurka z białego marmuru uosabiająca postać Cesarza Francuzów. Oba obiekty są własnością Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Wyeksponowaliśmy również szeroką gamę pocztówek z przełomu XIX i XX wieku przedstawiających dzieła Kossaków o tematyce napoleońskiej.

W ostatniej, czwartej sali zaprezentowane zostały zwiedzającym obrazy ilustrujące historię wojska polskiego. Z Muzeum Narodowego w Warszawie pochodziły obrazy Wojciecha Kossaka zatytułowane *Defilada wojsk austriackich przed Janem III Sobieskim*, *Wizja żołnierska* oraz *Drogi żołnierza polskiego*. Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie użyczyło prace Wojciecha Kossaka *Noc listopadowa* i *Zaślubiny z morzem*. Pozostałe obrazy były autorstwa ostatniego z rodu malarzy, Jerzego. W przeważającej części pochodziły one ze zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku: *Hetman Karol Chodkiewicz*, *Tryptyk bitwa pod Rafajłową*, *Ułan i dziewczyna*, *Oddział konny* i *Bitwa pod Kutnem z 1939 r.* a także z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie: obraz olejny *Ułani w pościgu* oraz grafiki *Bitwa pod Dytiatynem*, *Wymarsz Pierwszej Kadrowej spod Oleandrów w Krakowie* i *Bitwa pod Laskami*.

W sali tej dodatkowo prezentowana była w formie pocztówkowej *Panorama Raclawicka* autorstwa Jana Styki i Wojciecha Kossaka, a także dotyczące jej publikacje, katalogi oraz wycinane z kartonu figurki odwzorowujące postaci uwiecznione na płótnie. Przedstawiliśmy również rysunki oraz grafiki autorstwa Juliusza i Wojciecha Kossaków zamieszczane w „Tygodniku Ilustrowanym”. W tym miejscu również nie mogło zabraknąć pocztówek, na których można było zobaczyć piękne i kolorowe mundury wojska polskiego. Na dostępnym dla wszystkich ekranie dotykowym komputera pokazaliśmy fotografie najbardziej znanych obrazów Kossaków, których nie mogliśmy wypożyczyć, ponieważ są one elementem stałej wystawy w innych galeriach i muzeach.

Ekspozycja spotkała się z bardzo pozytywnym odbiorem mediów tak lokalnych, jak i ogólnopolskich. Łącznie odwiedziło ją ponad dziesięć tysięcy turystów, w tym ponad 120 grup zorganizowanych. Wydarzeniem połączonym z wystawą był specjalny pokaz wybranych obrazów widowni gromadzącej się co miesiąc w Muzeum podczas cyklicznych koncertów poetycko-muzycznych. W ten szczególny sposób wyeksponowaliśmy sześć prac, po dwie każdego z prezentowanych na wystawie malarzy.

Ekspozycji towarzyszył kolorowy, 68-stronicowy katalog w twardej oprawie, z reprodukcjami obrazów. Pierwszy nakład przygotowany na wernisaż wystawy wyniósł 350 egzemplarzy. Drugie wydanie, przygotowane na finisaż i uzupełnione o obrazy, które pojawiły się na wystawie w trakcie jej trwania, liczyło 150 egzemplarzy.

Jerzy Wągradzki
Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej

148 rocznica wybuchu powstania styczniowego

Pierwszym akcentem tegorocznych obchodów wybuchu Powstania Styczniowego w Muzeum Niepodległości był okolicznościowy apel młodzieży szkolnej w dniu 21 stycznia 2011 r. w Bramie Straceń na stokach Cytadeli Warszawskiej, w którym wzięli udział uczniowie Szkoły Podstawowej nr 30 im. Powstańców 1863 roku z Warszawy. Słowo wstępne wygłosił kierownik Muzeum X Pawilonu Jerzy Wągradzki. Po złożeniu kwiatów pod tablicą memorialną młodzież uczestniczyła w lekcjach muzealnych w X Pawilonie nt. powstania styczniowego.

Następnego dnia, w sobotę 22 stycznia, odbyły się uroczystości organizowane przez Muzeum Niepodległości wspólnie z Ministerstwem Obrony Narodowej, Oddziałem Warszawskim Stowarzyszenia Polskich Artystów Muzyków, Stowarzyszeniem Szarych Szeregów, Związkiem Harcerstwa Polskiego i Związkiem Harcerstwa Rzeczypospolitej. Pierwszym punktem był Koncert Pamięci powstania styczniowego w siedzibie Muzeum, w Pałacu Radziwiłłów, który poprzedziło słowo wstępne o powstaniu wygłoszone przez kierownika Muzeum X Pawilonu, Jerzego Wągradzkiego. Następnie dwóm weteranom Szarych Szeregów – Tadeuszowi Jaroszowi i Tymoteuszowi Duchowskiemu – została wręczona nagroda im. Krystyny Kraheleskiej Towarzystwa Przyjaciół Warszawy. Koncert wedle scenariusza i w reżyserii działacza Zarządu Głównego Stowarzyszenia Szarych Szeregów Jerzego Antepowicza, prowadzili Jerzy Antepowicz i aktor Karol Stępkowski. Wykonawcami koncertu, na który złożyły się pieśni i utwory poetyckie nawiązujące do rocznicy powstania styczniowego, byli: Harcerski Zespół Artystyczny z Legionowa oraz soliści: Aleksandra Bubicz – sopran, Robert Mojsa – tenor, Maciej Baranowski – akompaniament oraz aktor – Karol Stępkowski.

Następnym punktem obchodów był Apel Pamięci pod Krzyżem gen. Romualda Traugutta usytuowanym na miejscu pamiętnej egzekucji członków Rządu Narodowego na południowych stokach Cytadeli Warszawskiej, z udziałem asysty honorowej Dowództwa Wojsk Lądowych, pocztów sztandarowych (Miasta Stołecznego Warszawy, 3 Brygady Zmechanizowanej Legionów im. R. Traugutta z Lublina, Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, 105 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. R. Traugutta, XLV Liceum Ogólnokształcącego im. R. Traugutta oraz Chorągwi Stołecznej Związku Harcerstwa Polskiego im. Bohaterów Warszawy), przedstawiciele władz centralnych i samorządowych, organizacji kombatanckich, harcerzy oraz wielu innych zaproszonych gości. Uroczystość rozpoczęła się hymnem państwowym, po którym krótki komentarz okolicznościowy wygłosił prowadzący uroczystość płk rez. Lech Pietrzak. Następnie nastąpiło powitanie zgromadzonych uczestników przez Jerzego Antepowicza oraz krótka modlitwa w intencji powstańców styczniowych. Główną częścią imprezy był Apel Pamięci odczytany przez oficera 3 batalionu zabezpieczenia Dowództwa Wojsk Lądowych zakończony salwą honorową ku czci powstańców 1863 r. Następnie odbyło się uroczyste złożenie wieńców i wiązanek kwiatów pod wspomnianym Krzyżem przez przybyłe na uroczystość delegacje. Wieńce i kwiaty złożyli przedstawiciele: Marszałka Sejmu RP (straż marszałkowska), w imieniu Ministerstwa Obrony Narodowej płk Mirosław Kaliński, w imieniu Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych p.o. kierownik dr Jan Stanisław Ciechanowski, w imieniu Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Roman Wojno, w imieniu Wojewody Mazowieckiego dyrektor Biura Wojewody Jagoda Miszewska, w imieniu Marszałka Województwa Mazowieckiego – Zbigniew Czaplicki, pełnomocnik Zarządu Województwa Mazowieckiego ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Rady Warszawy, w imieniu Prezydenta Warszawy płk Zbigniew Pałasz, z-ca dyr. Biura Administracji i Spraw Obywatelskich m. st. Warszawy, w imieniu Rady m. st. Warszawy – wiceprzewodniczący Rady Sebastian Wierzbicki, delegacja Rady i Zarządu Urzędu Dzielnicy Śródmieście, w imieniu Rady i Zarządu Urzędu Dzielnicy Żoliborz – z-ca burmistrza Michał Jakubowski, delegacja Wojskowej Akademii Technicznej, w imieniu Mazowieckiego Kuratorium Oświaty dyrektor wydziału Andrzej Kulmatycki, w imieniu Muzeum Wojska Polskiego Andrzej Tułowiecki, w imieniu Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Polskich Artystów Muzyków – wiceprezes Jerzy Kwiecień, w imieniu Sto-